

Miro Vuksanović

## PISMO SLAVKU GORDIĆU

1.

Najpre ću o lepoti tvoje knjige. Dosta je pažnje i truda izdavačkog dobila. Žutka-sti ton papira dao je svečarski znak svakom kurzivnom i običnom slovu. I crveni rubovi korica, i crvena vrpca za ostavljanje među pročitanim i narednim stranicama, i povećan prored, i ćirilična jednostavnost, i sve (osim poneke slovne omaške) u tvom *Opitu* ima štamparsko gospodstvo. Pominjem ga, jer mi je milo što je tako krenula nova edicija i što je u njoj, u prvom kolu, tvoja knjiga prva.

Po jutru se dan poznaje.

Moje pismo hoće da kaže izveštaj o prvom čitanju te lepe knjige, s hitanjem da odvoji rečenicu: jedino tekstovima koji imaju nameru da ostanu dugo, čitani i tumačeni, po prirodi stvari pripada ukrašavanje.

To se mora reći na početku.

2.

A baš hoću, dragi Slavko Gordiću, o početku knjige *Opit*.

Uhvatila me prva rečenica. Nekoliko puta sam je pročitao. Svaki put mi je bila drukčija, punija značenjima. Znao sam da se tvoja nova knjiga povezuje s *Vrhovnim silnikom* i *Drugim licem*, s ranijim prozama, s lirskim proplancima u njima. Čitao sam o tome prve obavesti. A znao sam, takođe, da u svakom tvom kritičkom osvrtu, često i čisto, kao prose, kao svitac pred žetvu, trepne liričnost, uvek pamtljiva i prijatna – kada je u jednoj slici ili u jednoj reči, jednako. I znao sam da se u svakom tvom esejskom kazivanju nižu poetske slike, nega reči i nega rečenica. U čitanju se oseća kako si brižno drhtao nad svakom. Onako kao što pesnik radi.

Tako sam došao do ključne odrednice za tvoje tekstove: jesu smisleni, jesu učeni, jesu teorijski, ali jesu poetični i kada nisu pripovedački. Takva sinkretičnost nije retka, ali je retka privlačnost kakvu si osvojio.

Tvoji lirski opisi mogu se uzimati kao lekovite doze. Ali ne kao lekovi hemikalni, apotekarski, no kao lekovi livadski, ocedeni, kao reč koju biraš, iz koje rastu biljke.

3.

Prva imenica u *Opitu* je *bunar*, a prvi glagol *silaziti*. Prva asocijacija: traženje vode za piće, a druga, pesnička, priziva Brankove stihove, poznate, naizust kazivane.

Druga imenica u istoj tvojoj knjizi, u istoj rečenici, u nabranjanju, u pojačavanju poređenja, na putu ka izreci, jeste *klupko*. I glagol s njom: *odmotavati*. Prva pomisao ide u kućnu toplinu, a druga u Lazino pletivo, u *neumornu pletisanku*.

Treća je imenica, na istom mestu, *plod*, a uz nju dva glagola, s veznikom *ili* među njima, *otvarati* i *ljuštiti*. S njima se, odmah, u brzom susretu, javlja rana jesen, a malo kasnije dolazi red: *Tvrd je orah voćka čudnovata...*

Četvrta imenica u istoj rečenici je *svet*, a s njom glagol *vraćati* i nagoveštaj o vraćanju u svoj *dom*. Kao da sam video kako željom ideš u zavičajni predeo, ali sam odmah prepoznao da je reč i o Dučiću, o njegovim sonetnim i okasnelim dolascima na trebinjsku ploču, u tamošnju Gračanicu.

Šesta imenica je *tok* i s njom je glagol *valjati*, a sedmi par čine: *vreme* i *okretati*. Valja, dakle, tok vremena okrenuti i tako knjigu otvoriti, napisati i poslati u mnoštvo.

*Pa dokle dospješ!* Dodao si kao dopunu, kao objašnjenje prvoj i zavodljivoj rečenici koju sam prepričavanjem oštetio. Zato ću je još jednom, bez trunjenja, pročitati naglas:

*Onako kako se u bunar silazi, kako se klupko odmotava, kako se plod otvara ili ljusiti, onako kako se iz sveta domu vraća – tako valja tok vremenu da okreneš.*

Bunar, klupko, plod, svet, dom, tok, vreme. Punoznačnost je očigledna. Ne ponavljam reči da bi se bolje otkrile. I nisam ih komentarisao radi toga, onakve, s glagolima, u lirskim legurama.

Hteo sam da saopštim: na početku tvoje knjige *Opit*, na početku tvoje treće prozne knjige, na početku tvog naročitog romana, u četiri prve slike, nisu mi se javili prozni pisci, javili su mi se pesnici, njih četvorica – Branko, Laza, Njegoš i Dučić. Ima pravde u tome. Poetičnost je dobila prirodan odjek. Na gozbu su došli srpski pesnici koje si bez izričite namere dozvao.

To je prvo što sam u tvojoj knjizi sreo. I to je moje prvo zadovoljstvo iz nje.

#### 4.

Još ću da čitam iz *Opita*. Biram:

*Svet je u isti mah i prozirniji i zamršeniji od svakog govora o svetu. I svaka sudbina mnogolikija nego što ikakva gramatika ili optička pripovedna udvajanja mogu da nagoveste. I samobitnija nego što, najposle, ikakvo kresanje i stezanje priče može da pokaže.*

Nisam se mogao ustaviti. Krenuo sam da uzmem samo jednu rečenicu, kurzivnu, s prve stranice, a uzeo sam tri. Tek kada su zajedno, pokazuju svoje trojako savršenstvo: stilsko, misleno i pesničko–pripovedno.

A krenuo sam bio da detalj promenim, da umesto imenice *svet* upišem *knjiga*, da dobijem celinu oblikovanu ovako:

Knjiga je u isti mah i prozirnija i zamršenija od svakog govora o knjizi.

Tako sam pomogao svoje nalazište koje ponavljam kao opravdanje u ovakvim i sličnim prilikama, u izbegavanju teorijskih i kritičarskih razmatranja (za koje nisam), odakle stiže iskustvo: ništa ne može zameniti čitanje dobre knjige. Sada mi se, dragi Slavko, takvo nalazište u svemu potvrdilo.

Ali, nužno je čistiti put ka knjizi. Zato je svaki prikazivač u isti mah i putar. Takav sam i ja dok ovo govorim da bih se, opet, sklonio pod tvoje maločas rečene misli, pod onu koja kaže da je svaka sudbina mnogolikija od svakog pripovedačkog udvajanja, pa se analogijom može reći kako je svaka knjiga mnogolikija od svakog kritičarskog i esejskog udvajanja o njoj, da je knjiga samobitnija od sažimanja o njoj, od naprezanja da joj se dotakne suština, da se vidi kako svakog citatima bildovanog kritičara smiruje i ustavlja.

5.

Tvoju knjigu ovakva ruka, dobronamerna i nevešta u isti mah, neće da meri i da prosejava, neće da sačekuje na suženim njenim mestima, usamljenim, da bude kao topola „u blistavoj letnjoj pustoši na tromedi Buljkeza, Petrovca i Gajdobre“, jer ne ume da primakne tvoju ljubav prema stablu, travi i cvetu, jer ne ume da opazi isto-rijske fluide, političke finese i nacionalno postojanstvo. Neće da se ustavlja na bele-žima Limanskog parka i oktobarskog „natrunka“, kod slomljenog Mosta i izbegličkog naselja, kod birane lektire, sa „šakom kupina“, u trčanju i poslednjim očevim reči-ma, u žudnji. Neće ova ruka da dodirne sve u tvom *Opitu* koji je dao poželjeni rezultat. Neće da remeti red u tvom ogledu, romanesknom, takvom da se u njemu ogleda tvoja književna i ljudska prilika, rado čitana i rado sretana. Neće ova ruka da piše o takvom pisanju, jer bi trebalo bolje i drukčije, jer bi morala da se približi ume-ću, a to joj, ipak, ne polazi za rukom. Neće da se odvaja od tvojih deonica, srede-nih, umirujućih, uporednih sa rečenicom Ive Andrića koji je u eseju o mostovima kazao uzbudljiv doživljaj što ga je imao dok je gledao *klesani kamen, tesano drvo i rađenu zemlju*.

Ova ruka hoće da ti stegne ruku, dragi Slavko Gordiću, da čestita što si svaku stra-nicu u romanu pisao kao da si klesao kamen, kao da si tesao drvo, kao da si radio zemlju, po andrićevskom pravilu, a sve dok si slušao „odjednom, očevo i majčin iz-govor“ i gledao „svetlost – i bačku i hercegovačku – koja razmeđuje“, dok si video da je „svako u svojoj samici“, dok si bio u samici za pisca i sastavio jednu poetič-nu, mudru i celovitu knjigu.

6.

*Opit* je esejski roman u elegičnoj košuljici. Sav je iz sna i sećanja, iz dnevničkog i novosadskog prebiranja koje liči na ispiranje zlata. Sve je u liričnim parčadama koja se ujedinjaju. Sve je u meditacijama koje se dopunjuju. Kao da je knjiga literarnom sigom ozidana. Treba je čitati lagano, po razdelima, sa počivalima. Treba što češće zastajkivati, u sebi ponavljati, meračiti detalje, osluškiivati i pamtiti. Treba je čitati kao što je pisana: strpljivo, postupno, u najužoj pažnji, na samku. Tek tada ćemo čuti njen poj i njen trepet.

Malo pisaca oseća poj i trepet reči kao ti, dragi Slavko Gordiću. Otuda ovakva za-nesenost.

Kao što si u svojim knjigama verovao probranim srpskim piscima tako mi veruje-mo u tvoj romaneskni *Opit*. Sav u nijansama koje će neko znati da otkrije kao što ti u svojim knjigama otkrivaš nijanse srpske književnosti.

Odavde, iz ovog pisma, iz svakog njegovog retka, pojavljuju se priznanje nastalo nakon susreta s jednom prosvetljenom knjigom i verovanje da se takvim knjigama možemo nadati samo od upornih, tihih, doslednih i tananih pisaca, dragi Slavko Gor-diću.

Činiš mi radost zato što je istina među nama sa svakom tvojom novom knjigom veća.

(Reč o *Opitu* Slavka Gordića, *Matica srpska*, 24. jun 2004)